

Orędownicy (III): św. Pius X

Święty Mikołaj z Bari; święty Jan Maria Vianney; święty Pius X; święty Tomasz More i święta Katarzyna ze Sieny to pięcioro świętych orędowników Dzieła. Ta książka opowiada o tym, jak zostali wybrani i jakie sprawy powierzono każdemu z nich. Publikujemy trzeci rozdział.

21-08-2024

ŚWIĘTY PIUS X^[1]

MIGUEL DE SALIS AMARAL

Naszym celem w tym artykule jest opisanie okoliczności, w jakich św. Josemaría wyznaczył św. Piusa X na orędownika w sprawach relacji Opus Dei ze Stolicą Apostolską. W odróżnieniu od pozostałych czterech orędowników, papież Pius X jest postacią bardzo bliską naszym czasom, beatyfikowany kilka lat po tym, jak św. Josemaría przeniósł się do Rzymu. Aby zrozumieć kontekst, w jakim doszło do powołania go na orędownika Opus Dei, przyjrzymy się najpierw pobożności św. Josemaríi, która wpisuje się w istniejącą w Hiszpanii pobożność do tego papieża, a szerzej - w historię pobożności całego Kościoła po śmierci Piusa X a zwłaszcza w Kościele hiszpańskim. Pomoże to nadać ramy i zinterpretować okoliczności, w których istnieją dowody na nabożeństwo założyciela Opus Dei do tego świętego, a które stanowią drugą część naszego studium. Pozwoli to lepiej zrozumieć moment

historyczny, w którym św. Josemaría postanowił mianować go orędownikiem Opus Dei. Na koniec przyjrzymy się niektórym aspektom tej pobożności po tym mianowaniu.

Nabożeństwo do Piusa X w Kościele

Pius X zmarł 20 sierpnia 1914 r.

Podczas czuwania przy zmarłym, w jego ręce włożono krucyfiks, który został zabrany przed pochówkiem.

Zgodnie z jego wolą został pochowany w Grotach

Watykańskich, zwanych też Kryptą Papieży, znajdujących się w dolnej kondygnacji Bazyliki św. Piotra. W tym czasie krypta zachowała

praktycznie taki sam wygląd, jaki miała w połowie XVII wieku, kiedy ukończono budowę nowej bazyliki: było to słabo wentylowane pomieszczenie, ze znacznie niższym niż obecnie sufitem, do którego można było wejść tylko po wąskich schodach. W związku z tym dostęp

do krypty był możliwy tylko z pewnymi ograniczeniami^[2]. Papież został pochowany obok kolumny św. Andrzeja, bardzo blisko miejsca, gdzie obecnie spoczywa ciało Piusa XI; w tamtych czasach dostęp do tej części krypty był możliwy od strony filaru na południowym wschodzie, gdzie znajduje się figura tego apostoła. Był to pierwszy pochówek w tej części bazyliki od wielu dziesięcioleci^[3].

Opinia o świętości Piusa X od chwili jego śmierci do połowy lat 30.

Źródła, z których korzystano, wskazują, że od początku wielu pielgrzymów, włoskich i zagranicznych, zwracało się do Piusa X o wstawiennictwo przy okazji pielgrzymki do Świętego Piotra i odwiedzało jego grób, aby się modlić. Często, ponieważ nie można było zejść do krypty, wierni modlili się w Bazylice. Po śmierci papieża

kardynał Rafael Merry del Val został mianowany arcykapłanem Bazyliki i odprawiał Mszę świętą przy grobie papieża 20 dnia każdego miesiąca^[4]. Ekonom Bazyliki św. Piotra, biskup De Bisogno, kazał umieścić na posadzce w odpowiednim miejscu Bazyliki mosiężny krzyż, wyznaczający miejsce grobu w krypcie. Dzięki temu znakowi wierni, którzy nie byli w stanie dotrzeć do podziemnej kondygnacji, mogli modlić się jak najbliżej ciała^[5]. W 1923 r. w Bazylice Watykańskiej, w pobliżu Kaplicy Ofiarowania, odsłonięto pomnik Piusa X i formalnie rozpoczął się jego proces kanonizacyjny^[6].

Od tego roku do Stolicy Świętej napłynęło wiele listów, które ukazują przywiązanie do Piusa X w Kościele i pozwalają nam poznać, jak ten papież był postrzegany przez wiernych na całym świecie w latach 1923-1943.

Listy postulacyjne oraz te skierowane bezpośrednio do kardynała Rafaela Merry del Val, w których wyraża on swoją radość z rozpoczęcia Procesu, pokazują, że opinia o świętości Piusa X była w Kościele powszechna. Dłuższe z nich przedstawiają w skrócie życie tego rzymskiego papieża; pozostałe podkreślają pewne szczególne tematy, na które zwracamy uwagę: pierwszą kwestią, która pojawia się w wielu listach, jest przekonanie, że Pius X żył cnotami w sposób święty. Drugą kwestią, która pojawia się w prawie wszystkich listach, z którymi udało nam się zapoznać, jest troska Piusa X o przybliżenie Eucharystii dzieciom oraz jego zachęta do częstego przystępowania do Komunii. Ten papież jest znany głównie z działań duszpasterskich dotyczących Sakramentu Eucharystii. Istnieją listy, w których znajdują się inne odniesienia, zawsze znacznie krótsze, na przykład do

reformy liturgicznej i do reformy muzyki sakralnej^[7].

W podziale na obszary geograficzne można powiedzieć, że we Włoszech, Irlandii i Francji więcej wspomina się o działaniach papieża w zakresie odnowy życia duchowieństwa, promocji katechezy, obrony wiary przed modernizmem oraz praw Kościoła przed ingerencją władzy cywilnej^[8]. W innych krajach głównym argumentem, na który powołują się biskupi, są ich działania duszpasterskie związane z Eucharystią, czy to w postaci wprowadzenia Pierwszej Komunii dla dzieci, czy też wezwania do częstej Komunii^[9]. Wreszcie, w przypadku Hiszpanii, mamy do czynienia z listem zbiorowym z 25 października 1923 roku, podpisanym przez biskupów 56 diecezji tego kraju. Wśród sygnatariuszy, ze względu na ich znaczenie dla naszego studium, wymieniamy

biskupa diecezji Calahorra y La Calzada^[10], biskupa diecezji Barbastro i biskupa archidiecezji Saragossa. W liście prosi się kanonizację Piusa X, a prośbę uzasadnia się uznaniem jego wybitnych i wyjątkowych cnót, a także tym, że pośredniczy on w udzielaniu wielu łask. Episkopat Hiszpanii używa zwrotu „Papież Eucharystii^[11]”. W tym liście oraz w liście arcybiskupa Westminsteru Arthura Hinsleya z 28 października 1937 roku, który wysłał kilka listów postulacyjnych z Wielkiej Brytanii i Imperium Brytyjskiego (Afryka Angielska i Indie), nie ma żadnych odniesień do obrony wiary przed modernizmem^[12]. Wreszcie, jako ciekawostkę, znaleźliśmy list z 1925 r., w którym grupa hiszpańskich księży, po zakończeniu ćwiczeń duchowych w Burgos, napisała wiadomość, w której zaświadcza o świętości Piusa X. W rejestrze listów postulacyjnych znajduje się również

fragment krótkiej notatki z 1915 roku, podpisanej przez D. Leopoldo Eijo y Garay, ówczesnego biskupa Tuy^[13], do kardynała Rafaela Merry del Val, w której wyraża on zadowolenie z faktu, że udało się wznieść pomnik Piusa X w tej diecezji.

Opinia o świętości Piusa X od końca lat 30. do jego kanonizacji

Zimą 1939 roku, podczas prac nad kaplicą grobową Piusa XI, odkryto szczątki archeologiczne, co skłoniło Piusa XII do zatwierdzenia wykopalisk, które doprowadziły do odkrycia Nekropolii Watykańskiej (wykopaliska prowadzono również wokół grobu św. Piotra). Prace zakończyły się dopiero w 1950 r., a przez pewien czas krypta pozostawała całkowicie zamknięta dla zwiedzających. Do końca tego okresu wykopalisk, który rozpoczął się dziesięć lat wcześniej, Krypta

Papieży uległa wielu zmianom. Jedną z najbardziej znanych jest obniżenie poziomu posadzki o 80 cm, co można zobaczyć dzisiaj, ale ta, która nas najbardziej interesuje, dotyczy zmiany lokalizacji grobu Piusa X, przeniesionego 11 marca 1945 r. na poziom Bazyliki Watykańskiej, a dokładniej do niszy w ścianie po prawej stronie Kaplicy Ofiarowania. Wybór miejsca był dość logiczny, ponieważ pomnik Piusa X odsłonięty w 1923 r. znajdował się po prawej stronie kaplicy. Zmiana grobu Piusa X była podyktowana jego opinią o świętości^[14].

Starania o beatyfikację Piusa X kontynuowano za pontyfikatu Piusa XII. W 1939 r. przypadała 25. rocznica śmierci Piusa X, dlatego w sierpniu zorganizowano okolicznościową pielgrzymkę do Rzymu z Wenecji i innych miejsc. W przemówieniu do pielgrzymów Pius XII nawiązał do różnych tematów,

które już pokrótce poruszyliśmy w listach proszących o rozpoczęcie procesu, podkreślił cnoty Piusa X, zwracając uwagę zwłaszcza na okoliczności okresu przedwojennego i wzywając do pokoju. Innym tematem, któremu poświęcono szczególną uwagę w tym przemówieniu papieża Piusa XII, była wolność Kościoła^[15].

L'Osservatore Romano donosi również, że po Mszy św. w Bazylice św. Piotra pielgrzymi zeszli do Grot Watykańskich po schodach przy filarze św. Andrzeja. Ustawili się w kolejce, a żandarmi musieli regulować dostęp do podziemi, ponieważ nie wolno było przebywać zbyt długo w pobliżu grobu papieża. Scena ta powtarzała się przez całą niedzielę, 20 sierpnia 1939 r., a gazeta donosi, że niektórzy wierni nie zdołali zejść, rezygnując z klęczenia przy złotym krzyżu na posadzce bazyliki, wyznaczającym

miejsce grobu. W tym dniu przeszło wtedy około dziesięciu tysięcy osób^[16].

Pielgrzymki były kontynuowane po II wojnie światowej, a szczególnie duża była ta z początku września 1948 r. z archidiecezji bostońskiej, złożona z członków Arcybractwa Doktryny Chrześcijańskiej^[17].

Papież Pius XII z radością powitał tę pielgrzymkę i w przemówieniu wygłoszonym w języku angielskim szczególnie podkreślił wierność chrześcijańskiej doktrynie zawartej w katechizmie. W tym samym tekście papież przypomniał, że kilka lat wcześniej kazał przenieść ciało Piusa X z Krypty do Kaplicy Ofiarowania w Bazylice, aby ułatwić odwiedzanie grobu. Papież był przekonany, że w ten sposób ułatwia wiernym zbliżenie się do Boga^[18].

Dnia 3 września 1950 r.
zatwierdzono dekret o heroiczności
cnót Piusa X, a niespełna sześć

miesiący później dekret o uznaniu dwóch cudów przypisywanych jego wstawiennictwu. Beatyfikacja Piusa X odbyła się 3 czerwca 1951 r.^[19].

Analizując najbardziej godne uwagi cnoty i czyny wymienione przy okazji aktów beatyfikacji Piusa X, od razu rzuca się w oczy kilka punktów. Przede wszystkim cnota pokory, uprzejmość, miłość i cnoty dobrego pasterza. W swoim przemówieniu Pius XII bronił heroicznych cnót nowego Błogosławionego i rozwiewał wątpliwości tych, którzy uważali go za bardziej mocnego niż roztropnego. Mówił też o wolności Kościoła i o walce w obronie wiary przeciwko wrogom Kościoła. Pius XII uważał jednak, że najbardziej specyficzną i wyjątkową cechą bł. Piusa X było to, że był papieżem Najświętszej Eucharystii, odnosząc się wyraźnie do działania, jakim było obniżenie wieku Pierwszej Komunii, umożliwiając jej udzielanie także dzieciom. W swoim błaganiu Pius XII

prosił nowego Błogosławionego, aby chronił Kościół przed niebezpieczeństwami świata^[20].
Warto pamiętać o delikatnej sytuacji w tamtym czasie: zimna wojna, wojna koreańska, ucisk komunistyczny w Chinach i w krajach Europy Wschodniej. Urna z ciałem Piusa X była wystawiona na widok wiernych przez kilka dni, najpierw w pobliżu ołtarza spowiedzi, a następnie w kaplicy Ofiarowania. Wkrótce potem umieszczono ją wewnątrz ołtarza Chrystusa Króla w centralnej nawie Grot Watykańskich, które wcześniej zostały przebudowane. Dziś w tym miejscu znajduje się szklana witryna, dzięki której pielgrzymi w Grotach mogą zobaczyć grób św. Piotra i arkę z paluszem. W lutym 1952 r. ciało papieża zostało przeniesione do ołtarza w kaplicy Trójcy Świętej w Grotach Watykańskich.^[21]

Wkrótce po beatyfikacji miały miejsce dwa cuda niezbędne do kanonizacji bł. Piusa X. Po przeprowadzeniu zwyczajowego w takich przypadkach badania, Pius XII zatwierdził je 17 stycznia 1954 r., a następnie wyznaczył kanonizację na 29 maja tego samego roku. Wśród najważniejszych punktów nauczania nowego świętego znalazło się pragnienie, aby w Chrystusie ustanowić wszystko, zarówno w sferze indywidualnej, jak i publicznej, w nadziei, że kanonizacja doprowadzi do wzrostu żarliwości eucharystycznej, że święty Tomasz z Akwinu będzie bardziej naśladowany w filozofii i teologii, i wreszcie, że ten papież, który tak bardzo modlił się o pokój, pomoże narodom zagrożonym wojną^[22]. W homilii z 29 maja papież Pius XII mówił o duchu sprawiedliwości i prawa oraz o obronie wiary przed modernizmem (postrzeganym jako rozdział między wiarą a nauką oraz

jako załączek podziału między ludźmi, który prowadzi do wojny); nawiązał też do poszukiwania świętości w Chrystusie, szeroko omawiając działanie św. Piusa X związane z Eucharystią. Oprócz zwyczajowych nawiązań, Pius XII przedstawił ten sakrament jako źródło życia nadprzyrodzonego i odnowy życia społecznego, wskazując na to, że św. Pius X głosił wiele na temat związku Eucharystii z życiem wewnętrznym. W końcu zwrócił się do nowego świętego z prośbą o modlitwę za Kościół i o harmonię między klasami społecznymi^[23]. Święto liturgiczne św. Piusa X zostało ustalone na 3 września.

Podsumowując przedstawiony obraz, można powiedzieć, że Pius X zawsze cieszył się wielką sławą świętości. To właśnie było powodem przeniesienia jego ciała do Bazyliki Świętego Piotra przed beatyfikacją. W ten sposób, pomimo prac ograniczających dostęp

do Krypty Papieży, od końca II wojny światowej można było modlić się przy jego grobie. Co więcej, papież ten był znany i ceniony głównie za swoje cnoty i za to, że przybliżył wszystkim Świętą Eucharystię.

Rzadziej pojawiają się odniesienia do modernizmu, katechizmu (*którego był inicjatorem- przyp.tłum.*),

wolności Kościoła, Kodeksu Prawa Kanonicznego i innych środków. W Hiszpanii, gdzie żył św. Josemaría Escrivá, odniesienie do Eucharystii było nie tylko bardzo częste, ale także przyćmiewało inne środki i działania tego papieża.

Josemaría Escrivá - nabożeństwo do Piusa X i jego powołanie na orędownika Opus Dei

Widzieliśmy przed chwilą główne elementy, które nakreślają kontury opinii świętości, jaką cieszył się Pius X w życiu Kościoła, a które ukazują nam specyficzny kontekst, w jakim

żył św. Josemaría Escrivá i
dostarczają nam pierwszych ram dla
zrozumienia jego nabożeństwa do św
Piusa X.

Warto wspomnieć o dwóch
wydarzeniach z jego życia
dziecięcego, które mieszczą się w
ramach przedstawionego przez nas
dyskursu. Pierwsze z nich jest
związane z nagrodą za dobre
sprawowanie w dzieciństwie, która
została wręczona małemu Josemarii
4 października 1908 r: Nagroda
pochodziła z konkursu
zorganizowanego z okazji
pięćdziesiątej rocznicy święceń
kapłańskich Piusa X, który miał na
celu nagrodzenie najlepiej
zachowujących się dzieci w diecezji
Barbastro, gdzie mieszkał wówczas z
rodzicami. Podczas ceremonii
wręczenia nagrody obecny był
administrator diecezji, bp Isidro
Badía y Sarradell, a na zakończenie
został wysłany telegram do Ojca

Świętego w imieniu całej diecezji,
wyrażający synowską miłość
wszystkich jej członków.

Spowodowało to odpowiedź, również
w formie telegramu, ze strony
kardynała sekretarza stanu Rafaela
Merry del Val^[24].

Innym ważnym wydarzeniem tego
okresu był dekret z 1910 r., na mocy
którego papież zezwolił na
udzielanie Pierwszej Komunii
Świętej dzieciom od siódmego roku
życia, dlatego też św. Josemaría mógł
przystąpić do niej wkrótce potem, 23
kwietnia 1912 r.^[25] Data ta na zawsze
pozostała w jego pamięci i przez całe
życie wielokrotnie odwoływał się do
tego dekretu Piusa X z wdzięcznością
i czcią.

W naszych badaniach nie
znaleźliśmy żadnego dokumentu
prawnego, w którym założyciel Opus
Dei pozostawiłby zapis o wskazaniu
św. Piusa X jako orędownika Opus

Dei. Aby ustalić datę tego wydarzenia, sięgnęliśmy do różnych źródeł, m.in. do świadectw zebranych podczas procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego św. Josemarii, dzienników z czasów rzymskich Założyciela Opus Dei oraz, o ile to było możliwe, notatek lub wzmianek sporządzonych przez samego Założyciela. Z analizy tej wynika, że decyzja o nadaniu św. Piusowi X tytułu Orędownika Dzieła nie jest wydarzeniem odosobnionym. Zebrane przez nas dane wskazują, że najlepiej można to wyjaśnić w ramach kultu św. Piusa X i nabożeństwa do jego wstawiennictwa jakie miał św. Josemaria do św. Piusa X, które trwa i się rozszerza aż do końca jego życia. Poniżej ukazujemy, w porządku chronologicznym znalezione przez nas elementy.

Pierwszą wzmiankę, w której wyraża on swoje przekonanie o świętości

Piusa X, znajdujemy w kazaniu świętego Josemarii Escrivy z maja 1937 roku, gdy ukrywał się w konsulacie Hondurasu podczas hiszpańskiej wojny domowej^[26]. Przy tej okazji założyciel Opus Dei powiązał hasło pontyfikatu: *Instaurare omnia in Christo* z misją przywrócenia stworzenia Chrystusowi, zgodnie ze światłem, które otrzymał 7 sierpnia 1931 roku: *et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum*. Z tego samego roku, 1937, pochodzi kolejna wzmianka o Piusie X: krótka anegdota, która wydarzyła się w Lourdes po odprawieniu Mszy św. w sanktuarium, czyli podczas jednego z ostatnich etapów przeprawy przez Pireneje. Umieszczamy ją zatem w pierwszych dniach grudnia tego samego roku. Po wyjściu z krypty Bazyliki Różańcowej, św. Josemaría znalazł się przed pięknym pomnikiem Piusa X i tam odnowił swoją miłość i wierność papieżowi.

"Z jaką głęboką satysfakcją
ucałowałem jego rękę" - pisał^[27].

Po wojnie domowej w Hiszpanii
znajdujemy relację naocznego
świadka: "Pewnego dnia wiosną lub
latem 1940 roku Ojciec mówił do nas
w oratorium przy ul. Jenner o
Świętej Eucharystii i przy okazji
wspominał o decydującym wpływie
Piusa X na propagowanie częstej
Komunii. Mówił to w sposób tak
stanowczy i pewny, że nie miałem
wątpliwości, iż Pius X był bardzo
świętym papieżem i że wkrótce
zobaczymy go na ołtarzach. Było to
na kilka lat przed jego
kanonizacją"^[28]. Wśród zachowanych
pism jest dedykacja, którą umieścił w
książce Ferruccio de Carli, *Pius X i
jego czasy*, podarowanej siostrze D.
Elodoro Gil 6 stycznia 1944 r.

Możemy stwierdzić, że założyciel
Opus Dei już przed podróżą do
Rzymu i zamieszkaniem na stałe w

Wiecznym Mieście uważał Piusa X za świętego i miał do niego szczególne nabożeństwo, przejawiające się w modlitwie i rozpowszechnianiu jego żywotu. Wśród aspektów życia i działalności papieża, które najbardziej utkwiły w pamięci św. Josemaríi, na pierwszym miejscu jest Eucharystia, następnie miłość do Kościoła i pragnienie, aby Królestwo Chrystusa było ustanowione we wszystkich ludziach. Nie odnotowano żadnych odniesień do modernizmu, wolności Kościoła, reformy muzyki sakralnej ani innych kwestii. Jeśli weźmiemy pod uwagę to, co zostało powiedziane powyżej o nabożeństwie do św. Piusa X św. Josemaríi, w Hiszpanii, możemy stwierdzić, że dostępne dane pokazują, iż pobożność św. Josemaríi jest zbieżna i spójna w swoich głównych liniach z tą, którą mogliśmy zweryfikować w tym kraju na podstawie źródeł

dokumentujących proces
kanonizacyjny św. Piusa X.

Kolejna grupa dokumentów odnosi
się do pierwszych lat życia św.

Josemaríi Escrivy w Rzymie, przed
kanonizacją Piusa X, czyli w okresie
od czerwca 1946 do maja 1954 roku.

Jak widzieliśmy, kiedy przybył do
Wiecznego Miasta, dolna
kondygnacja Bazyliki św. Piotra była
w trakcie rozległej renowacji, do
której przyczyniło się odkrycie grobu
św. Piotra i Nekropolii Watykańskiej,
ale ciało Piusa X zostało już
tymczasowo przeniesione do niszy w
ścianie po prawej stronie Kaplicy
Ofiarowania w tej samej Bazylice, a
zatem było już dostępne dla
wszystkich pielgrzymów. Po
beatyfikacji urna z doczesnymi
szczętkami papieża została
umieszczona w ołtarzu Chrystusa
Króla w Krypcie Papieży, a 17 lutego
1952 r. przeniesiona do ołtarza w
Kaplicy Ofiarowania. Istnieją liczne

dokumenty świadczące o częstych wizytach św. Josemarii Escrivy w Bazylice oraz o jego zwyczaju odmawiania Credo przed Konfesją św. Piotra^[29], choć w sposób bardzo ogólny i zróżnicowany. Symbol mógł być odmawiany także na placu - czasem wskazuje się, że odmawiano go z ogniska jednej z elips Kolumnady - lub wewnątrz Bazyliki. Ponieważ w tamtych czasach na plac można było wjechać samochodem, odnotowano, że św. Josemaría wykorzystując fakt, że przejeżdżał w pobliżu św. Piotra, zatrzymywał się na placu aby odmówić Credo, nie wysiadając z samochodu^[30]. Począwszy od października 1953 r., te same dzienniki donoszą, że członkom Opus Dei podróżującym do Rzymu towarzyszył Założyciel lub inny członek Dzieła w Bazylice, gdzie zatrzymywali się na kilka minut, aby się pomodlić^[31] Św. Josemaría Escrivá, zalecał podejście do tumbi św. Piusa X, która znajdowała się w

kaplicy Ofiarowania, aby modlić się za papieża, za Kościół i w jakiejś szczególnej intencji związanej z relacjami Dzieła ze Stolicą Apostolską^[32].

Dzienniki ośrodka przy Piazza della Città Leonina, a później Rzymskiego Kolegium Świętego Krzyża, donoszą, że św. Josemaría, gdy podróżował, wówczas w jednym z dni po przybyciu do Rzymu i w jednym z dni przed wyjazdem z Rzymu udawał się na Mszę św. do Bazyliki św. Piotra^[33].

Nie mamy informacji o ołtarzach, przy których mógł odprawiać każdą z tych Mszy, ale w dzienniku jest zapisane, że 31 sierpnia 1946 r., w dniu powrotu do Hiszpanii, św. Josemaría udał się rano z bł. Álvaro del Portillo do Świętego Piotra, aby się modlić. Wiemy z tego źródła, że ksiądz Alvaro odprawił Mszę św. "przy ołtarzu Piusa X", a św.

Josemaría wrócił i odprawił Mszę św. w domu^[34]. Wiemy również, w sposób ogólny, że św. Josemaría odprawiał Mszę św. w Bazylice św. Piotra w innych terminach i że kilkakrotnie modlił się przy grobie Piusa X przed jego kanonizacją^[35]. Wydaje się, że około 12 lutego 1953 roku święty Josemaría kilkakrotnie udawał się do bazyliki lub na plac Świętego Piotra, aby się modlić^[36]. 26 lutego tego samego roku w dzienniku odnotowano, że święty Josemaría i błogosławiony Álvaro del Portillo udali się do dentysty, a przy okazji do Bazyliki Świętego Piotra, gdzie weszli do środka ponieważ Założyciel „chciał się pomodlić do świętego Piusa X” (sic!). W tekście dziennika wydaje się, że popełniono błąd, gdyż Pius X był w tym czasie jedynie błogosławionym. Błąd ten pojawia się ponownie następnego dnia, 27 lutego:

"W trakcie rozmowy dołączył do nas Ojciec. Opowiada nam, że w 1934 lub 1935 roku - nie pamiętam dokładnie - oddał relacje Dzieła z biskupami pod patronat świętego Proboszcza z Ars. A kilka dni temu powierzył św. Piusowi X (sic!) stosunki ze Stolicą Apostolską. W związku z tym mówił nam o szczególnym nabożeństwie do świętych, które mają ludzie pobożni, a które jest cechą, jakiej Ojciec pragnie dla wszystkich swoich dzieci w Dziele"^[37].

Kilka tygodni później w tym samym dzienniku znajdujemy kolejny wymowny tekst: "Rano Ojciec wychodzi z Don Álvaro i Don José Marią. Udają się najpierw do Świętego Piotra, aby pożegnać się z Don José Marią. Wchodzą do bazyliki i odmawiają modlitwę do św. Piusa X, naszego patrona - *dzięki pobożności Ojca* - w relacjach ze Stolicą Apostolską"^[38]. Kursywę

dodano do dziennika później, inną czcionką i innym piórem.

Z analizy przedstawionych tekstów można wywnioskować, że datą, w której św. Pius X stał się orędownikiem Opus Dei w relacjach ze Stolicą Apostolską, jest luty 1953 roku: prawdopodobnie jest to druga połowa miesiąca, a pewne jest, że decyzja ta została podjęta przed 27. Decyzja ta jest poprzedzona okresami modlitwy Założyciela Opus Dei przed grobem błogosławionego Piusa X, gdzie modlił się w sprawach związanych z relacjami Dzieła ze Stolicą Apostolską. Chociaż istnieje tylko jedna wyraźna wzmianka o tej modlitwie przy grobie św. Piusa X i ogólne świadectwo Lourdes Toranzo, która potwierdza, że założyciel Opus Dei, przed kanonizacją, często udawał się tam na modlitwę, ponieważ jego nabożeństwo do niego było długotrwałe i solidne, jesteśmy

moralnie pewni, że przed 27 lutego 1953 r. musiał wielokrotnie udawać się na modlitwę przy jego grobie. Ta nominacja na "patrona" - dopiero później zastosowano wobec niego termin "orędownik" - miała za zadanie relacje Dzieła ze Stolicą Apostolską.

W analizowanej dokumentacji nie ma żadnych elementów, które jasno wskazywałyby na motywy, jakie skłoniły do zwrócenia się do tego orędownika w tym konkretnym momencie historii Opus Dei. Istnieją jednak dowody, pochodzące z innych źródeł, pewne poważne trudności w tamtych latach, które mogły pogorszyć stosunki między Opus Dei a Stolicą Apostolską, spowodowane bezpodstawnymi pomówieniami. Pierwsza grupa takich oskarżeń skłoniła św. Josemarię do poświęcenia Opus Dei Świętej Rodzinie z Nazaretu 14 maja 1951 r. (czyli na krótko przed beatyfikacją

Piusa X). Drugi rodzaj kalumnii skłonił go do poświęcenia Dzieła Niepokalanemu Sercu Maryi 15 sierpnia 1951 r. (po beatyfikacji tego papieża). Jeśli chodzi o przeszkody, które doprowadziły do tej ostatniej konsekracji, istnieje już opublikowana dokumentacja, która ukazuje cierpienia św. Josemaríi i kroki podejmowane od tej daty aż do spotkania kardynała Federico Tedeschiniego z Piusem XII w dniu 18 marca 1952 r., podczas którego kwestia ta została rozwiązana. W październiku tego samego roku, w uroczystość Chrystusa Króla, założyciel Opus Dei ponownie poświęcił dzieło i jego apostołstwa, tym razem Najświętszemu Sercu Jezusa. Wreszcie wiemy, że pod koniec tego roku św. Josemaría poprosił wszystkich członków Opus Dei, aby dobrze przygotowali się do Srebrnego Jubileuszu Dzieła, który miał być obchodzony 2 października 1953 r.^[39].

Na koniec nie ma też wątpliwości, że w tym czasie - w lutym 1953 roku - Pius X był tylko błogosławionym, a zatwierdzenie cudów do kanonizacji, jak już widzieliśmy, datowane jest na 17 stycznia 1954 roku, czyli prawie rok później. Dziennik Kolegium Rzymskiego kilkakrotnie nazywa go "świętym", więc wydaje się niemożliwe, że jest to błąd. Dziennik odzwierciedla prawdopodobnie ustny ton rozmowy, w której wspomina się o świętym, bez zamiaru określenia jego konkretnego statusu (błogosławiony czy święty). Kolejnym interesującym nas wydarzeniem jest kanonizacja Piusa X, odnotowana w dzienniku w odpowiednim czasie, ponieważ w tym dniu, który był sobotą, zmieniono rozkład zajęć w domu, aby ułatwić uczestnictwo w uroczystości. L'Osservatore Romano i dziennik Kolegium Rzymskiego donoszą o wielkiej liczbie ludzi, którzy wypełnili Plac św. Piotra.

L'Osservatore Romano donosi, że Pius XII odprawił Mszę kanonizacyjną na placu z powodu dużej liczby pielgrzymów, a także podaje pełny tekst jego homilii. Dziennik Kolegium Rzymskiego opisuje perypetie kilku członków Dzieła, którzy chcieli być jak najbliżej Papieża podczas uroczystości, informuje, że kilka znanych osób przybyło z Hiszpanii na tę uroczystość i podaje, że św. Josemaría mógł obejrzeć kanonizację w Villa Tevere w telewizji^[40]. W przeddzień kanonizacji założyciel powiedział tym, którzy z nim mieszkali, że Pius X jest orędownikiem Dzieła w relacjach ze Stolicą Apostolską^[41].

Jeśli chodzi o nabożeństwo św. Josemaríi Escrivy do tego papieża, źródła, z którymi się zapoznaliśmy, ukazują że trasa, którą zalecał pielgrzymom w Bazylice św. Piotra, staje się coraz bardziej wyraźna.^[42]

Znaleźliśmy również wzmianki o pochwałach, jakie założyciel Opus Dei kierował pod adresem tego papieża, gdy mówił o nim członkom Dzieła pod koniec lat pięćdziesiątych, a także wyraźne świadectwo wizyty św. Josemarii Escrivy, który odwiedził grób św. Piusa X w 1962 roku, aby prosić w jakiejś intencji^[43]. O modlitwę do św. Piusa X członkowie Dzieła prosili przy różnych okazjach przed rozpoczęciem Soboru Watykańskiego II i jest ona odnotowana w źródłach, do których udało nam się dotrzeć^[44]. Założyciel Opus Dei był również w tym czasie zainteresowany posiadaniem relikwii tego papieża, aby przechowywać ją w relikwiarzu w Oratorium Trójcy Przenajświętszej w Villa Tevere; odnotowano, że latem 1958 roku już ją miał^[45].

Ponadto istnieją trzy wzmianki architektoniczne lub artystyczne, wszystkie pochodzące z drugiej

połowy lat 50. ubiegłego wieku, w których widoczna jest obecność św. Piusa X wśród orędowników Opus Dei.

Pierwszym z nich jest tabernakulum Oratorium Zesłania Ducha Świętego, znajdujące się w centralnej siedzibie Opus Dei w Rzymie, w którym znajdują się cztery małe figurki orędowników. Wiemy, że założyciel Opus Dei poświęcił ołtarz tego oratorium w poniedziałek wieczorem, 11 marca 1957 r.^[46]. Wzmianka o tym tabernakulum znajduje się w dzienniku prac Villa Tevere, który mówi, że 12 stycznia tego samego roku zamówiono "coprifilo" na stopnie tabernakulum tego oratorium^[47]. Jest to rodzaj medalionu, który pokrywa złącza pierścieni zdobiących trzy stopnie okrągłej podstawy tabernakulum. Główna biografia św. Josemarii podaje, że tabernakulum z oratorium na Zesłanie Ducha Świętego przybyło

do Rzymu 29 września 1956 r., a wiemy, że zostało zamówione w "Talleres de Arte Granda" dwa lata wcześniej^[48].

Druga to zespół pięciu relikwiarzy, który znajduje się obecnie w oratorium Trójcy Świętej, które znajduje się w budynkach stanowiących centralną siedzibę Opus Dei w Rzymie. Dzienniku prac w Villa Tevere z 1957 r. po raz pierwszy wspomina o relikwiarzach: "Ojciec powiedział Jesúsowi A. G.. [Jesús Álvarez Gazapo], że w ołtarzu oratorium Ojca [oratorium Trójcy Świętej, z którego korzystał prałat] zrobimy próby, aby między kandelabrami umieścić skrzynie, w których znajdą się relikwie świętych patronów [sic]: proboszcza z Ars, świętego Tomasza More'a, Piusa X itd. Mogłyby być wykonane z połączanego srebra lub z połączanego *ottonu* [mosiądzu]".

Data tej adnotacji jest 22 stycznia tegoż roku^[49].

Trzecią jest ołtarz w oratorium Aula, również znajdującym się w siedzibie prałatury Opus Dei w Rzymie, z płaskorzeźbami czterech orędowników istniejących w tamtych czasach. Data poświęcenia tego oratorium to 1959 rok.

Można stwierdzić, że nabożeństwo św. Josemaríi Escrivy do św. Piusa X było bardzo wielkie jeszcze przed jego kanonizacją: modlił się do niego, często odwiedzał jego grób, szerzył jego kult, a nawet powierzył jego wstawiennictwu stosunki Dzieła ze Stolicą Apostolską, kiedy był jeszcze błogosławionym, w drugiej połowie lutego 1953 r. Jego kanonizacja została przeżyta przez założyciela i członków Opus Dei z wielką radością. Św. Josemaria Escriva wspomina tego papieża głównie ze względu na Eucharystię, ale także ze względu na

jego cnoty i inne czyny. Jego wstawiennictwo jest ściśle związane z relacjami Dzieła ze Stolicą Apostolską w latach 1946-1965, a więc w okresie, w którym uzyskano kilka aprobat papieskich i podejmowano różne próby wypracowania bardziej adekwatnego rozwiązania prawnego. Jak wiadomo, zostało to odłożone do czasu po Soborze Watykańskim II^[50].

Św. Josemaría Escrivá - nabożeństwo do św. Piusa X w ostatnim okresie jego życia

Przechodzimy teraz do ostatnich dziesięciu lat życia św Josemarii, które były dla Opus Dei okresem wielkiego wzrostu na całym świecie, ale także wielkiego cierpienia z powodu różnych kryzysów, jakich doświadczał Kościół. Na podstawie zebranych materiałów można stwierdzić, że nabożeństwo do św. Piusa X jest kontynuowane w

wytyczonym kierunku w sposób ciągły: nawiedzenie Bazyliki św. Piotra, ze zwyczajową już trasą, która była wskazana członkom Dzieła po przybyciu do Rzymu, oraz szczególny sposób przeżywania liturgicznego wspomnienia św Piusa X. Istnieją jednak specyficzne szczegóły tego okresu, związane z pewnymi wydarzeniami, które omówimy poniżej.

W dniach od 1 do 15 września 1969 r. odbył się Kongres Generalny Opus Dei, którego celem była rewizja Statutów, aby lepiej dostosować je do dokumentów soborowych. Josemaría otrzymał wiadomość, że w Stolicy Apostolskiej została utworzona specjalna komisja, która miała ocenić i przeanalizować sytuację niektórych instytutów świeckich, do których w tym czasie należało Opus Dei. Kardynał Julián Herranz pisze w swoich wspomnieniach, że "było to coś niezwykłego: utworzyć komisję

do spraw apostolskiej rzeczywistości Kościoła, ukrywając to przed jej głową - w tym przypadku samym założycielem - i przed jej członkami. Co więcej, wśród członków komisji było kilka osób, które były chorobliwie uprzedzone do Opus Dei.^[51] W takich właśnie okolicznościach rozpoczął się Kongres Generalny Opus Dei. Zaledwie dwa dni po jego rozpoczęciu, 3 września, obchodzono wspomnienie św. Piusa X. Św. Josemaría prosił Administrację o nadanie tej uroczystości większej rangi niż było to wówczas w zwyczaju w Dziele: o błogosławieństwo eucharystyczne, o odmówienie większej ilości modlitw do tego papieża i o przygotowanie lepszego posiłku, aby uczcić tego świętego orędownika^[52]. Dziennik Rady Generalnej Dzieła streszcza w kilku wierszach to, co mówił wówczas św. Josemaría, a jedną z rzeczy, na które zwraca uwagę, jest

właśnie wezwanie do modlitwy do
św. Piusa X^[53].

Na początku lat siedemdziesiątych,
za pośrednictwem księdza
pracującego w Świętej Kongregacji
Spraw Kanonizacyjnych, Mons.

Francisco Vivesa, architekt Jesús
Álvarez Gazapo i Mons. Joaquín
Alonso poznali bratanków Piusa X,
Marię Píę i Giuseppe Sartor^[54].

Przyjaźń z czasem się zacieśniła, a
bratankowie papieża dowiedzieli się
o nabożeństwie świętego Josemaríi
Escrivy do ich wuja. Kiedy pewnego
razu pojechali do nich z wizytą,
bratankowie św. Piusa X pokazali im
posiadane przez siebie pamiątki
związane z tym papieżem. Ponieważ
zbliżały się siedemdziesiąte urodziny
św. Josemaríi, goście zaproponowali
im, aby ci podarowali mu relikwię
ich wuja. Pomyśleli, że klęcznik
będzie dobrym prezentem i zgodzili
się podarować go 9 stycznia 1972
roku. Mons. Joaquín Alonso

pomyślał, że prezent można by przynieść 6 stycznia (tradycyjne święto Trzech Króli w Hiszpanii, które we Włoszech również było uważane za dzień obdarowywania się prezentami)^[55]. Klęcznik ten jest bardzo prosty i był już wcześniej używany przez Piusa VII. Kiedy wiele lat później kardynał Giuseppe Sarto znalazł go w rupieciarni, nabył go i po wyborze na papieża przywiózł do Rzymu. Po śmierci Piusa X jego siostrzeniec, ksiądz, zachował wszystkie pamiątki po nim, a następnie przekazał je dwóm świeckim bratankom.

Radość świętego Josemaríi, gdy otrzymał klęcznik, była ogromna i chciał, aby pozostał on w oratorium, z którego zwykle korzystał. Klęcznik ten do dziś znajduje się w miejscu, w którym umieścił go św. Josemaria - po lewej stronie i lekko obrócony, tak aby klęczący mógł widzieć

bezpośrednio tabernakulum bez obracania głowy^[56].

Wkrótce po otrzymaniu daru, w tym samym roku 1972, św. Josemaría przyjął bratanicę i bratanka papieża. Byli oni byli pod wrażeniem wdzięczności Założyciela i jaką przyjemnością był dla niego fakt otrzymania tej relikwii. To wzbudziło w nich chęć przekazania mu kolejnych pamiątek po ich wujku: żelaznego łóżka, używanego przez wuja w Mantui, piuski i innych pamiątek. Na spotkaniu 21 stycznia 1972 r. założyciel Dzieła z wielką radością opowiadał, że następnego dnia przyniosą mu łożo św. Piusa X^[57].

Bratanek papieża, Giuseppe Sartor, zmarł jakiś czas później, pozostawiając swoją siostrę Marię Pia, chorą i osamotnioną, mającą jedynie przy sobie starszą służącą. Św. Josemaría poradził różnym

członkom Dzieła, aby towarzyszyli jej w domu lub później, w szpitalu, na via Flaminia. Maria Pia Sartor chciała przekazać Dziełu cały swój majątek, ale św. Josemaría poprosił ją, aby wszystkie swoje pieniądze zostawiła służącej, która się nią opiekowała, przyjmując jedynie wyposażenie domu wraz z pamiątkami po św. Piusie X, które przechowywała^[58]. Zgodziła się i sporządziła testament na tych warunkach. Maria Pia Sartor była pod opieką ludzi z Dzieła aż do śmierci, a po jej śmierci, zgodnie z testamentem, pieniądze, które posiadała, trafiły do jej służącej. Kobiety z Dzieła podjęły się pomocy tej starszej pani w znalezieniu mieszkania w Rzymie, gdyż nie chciała ona zamieszkać w Wenecji. Święty Josemaría otrzymał wówczas ogromną liczbę relikwii św. Piusa X, z których prawie wszystkie trafiły do Cavabianca, siedziby Rzymskiego Kolegium Świętego Krzyża, w Saxa

Rubra. Większość z tych relikwii przechowywana jest w dwóch dużych szafach. Bardzo blisko tych szaf, przy wejściu do Oratorium Matki Bożej Anielskiej, znajduje się marmurowy posąg św. Piusa X, większy od naturalnej wielkości, który św. Josemaría polecił wyrzeźbić na początku lat 70. ubiegłego wieku, aby wszyscy, którzy przechodzą obok, modlili się do tego papieża za Kościół, za papieża i za wytrwałość Opus Dei w wierze. W Oratorium Casa del Fiume - w Międzynarodowym Centrum Cavabianca - znajduje się również kilka relikwii tego papieża, a w *soggiorno* (salonie) tego domu jest srebrny zegarek, który do niego należał^[59].

Istnieje wiele źródeł, które świadczą o nabożeństwie św. Josemaríi do św. Piusa X w ostatnich trzech latach jego życia, ale szczególnie interesujące są relikwie tego papieża,

które otrzymał i przekazał do różnych ośrodków Opus Dei na całym świecie^[60]. Święty Josemaría zinterpretował otrzymanie relikwii jako gest wdzięczności Piusa X za to, że on i całe Dzieło modlili się do niego^[61]. Nabożeństwo św. Josemaríi Escrivy w tych latach nabrało niezwyklej dojrzałości i rozszerzyło się na inne sfery, które wykraczały daleko poza relacje Prałatury Opus Dei ze Stolicą Apostolską.

Z jednej strony modlił się do św. Piusa X, aby Dzieło było zawsze mocne w obliczu kryzysu, jaki przeżywał Kościół^[62]; z drugiej zaś strony modlił się za papieża i za potrzeby Kościoła, który w pierwszej połowie lat 70. był tak bardzo atakowany^[63]. Krytyczna faza, jaką Kościół przeszedł po Soborze Watykańskim II, jest dobrze znana, więc nie będziemy się nad nią rozwodzić. Wystarczy powiedzieć, że św. Josemaría przeżył ją w klimacie

wielkiego cierpienia, nieustannej modlitwy, nie tracąc nadziei. W tamtych latach odbywał podróże katechetyczne, aby pobudzać i utwierdzać w wierze członków Dzieła i wszystkich tych, którzy w jakiś sposób otrzymywali owoce działalności duszpasterskiej Opus Dei; często zwracał się do Matki Bożej - jego pielgrzymki maryjne są dobrze znane - i do świętych, takich jak św. Pius X. Jednym ze sposobów, w jaki w. Josemaria szerzył kult tego papieża, oprócz rozdawania relikwii i obrazków, było rozpowszechnianie jego nauczania, zachęcając do publikowania jego dokumentów, a zwłaszcza katechizmu, który bardzo polecał w różnych krajach, które odwiedzał^[64].

Św. Josemaria ciągle odwoływał się do sposobu, w jaki Pius X żył cnotami, zwłaszcza ubóstwem, prostotą, miłością do Eucharystii^[65] i do kapłaństwa. Św. Josemaría,

otrzymawszy dziennik papieża, w którym znajdowały się różne anegdoty z życia codziennego, a także obraz Maria Bambina (Maryi Dzieciątka), do której Pius X miał wielkie nabożeństwo, podkreślił prostotę tego papieża w jego pobożności i w sposobie zwracania się do Boga. Przy różnych okazjach św. Josemaria porównywał sytuację, w jakiej znajdował teraz się Kościół, do tej, w jakiej znajdował się za czasów św. Piusa X, i sugerował, że środki, które ten papież podjął w celu rozwiązania sytuacji kryzysowej, mogą być przydatne, aby w analogiczny sposób pomóc Kościołowi w przezwyciężeniu sytuacji, w jakiej się znalazł^[66].

Jedną z relikwii, którą bratankowie św. Piusa X przekazali św. Josemaríi, był krucyfiks, który papieżowi włożono w ręce po śmierci i tak pozostawiono aż do pochówku. Kiedyś w czasie spotkania pokazał go

zebrany i powiedział, że bardzo chciałby, aby w chwili jego śmierci została włożony w jego ręce^[67]. W rzeczywistości 26 czerwca 1975 r. krucyfiks, który św. Pius X trzymał w rękach w tym samym czasie, został włożony w ręce zmarłego św. Josemaríi Escrivá, Mons. Álvaro del Portillo, Mons. Javier Echevarría i ci, którzy zwykle z nim przebywali, interpretując jego życzenia, jasno wyrazili przywiązanie, jakie żywił do świętego papieża Piusa X^[68].

Konkluzja

Kończąc, możemy stwierdzić, co następuje:

- Św. Josemaría Escrivá wyznaczył św. Piusa X na orędownika Opus Dei w relacjach ze Stolicą Apostolską w drugiej połowie lutego 1953 r., kiedy ten był jeszcze błogosławionym i nie było wiadomo, kiedy zostanie kanonizowany, ponieważ cuda

zostały zatwierdzone przez papieża Piusa XII 17 stycznia 1954 r.

- Nominacja ta wiązała się z konkretnymi łaskami, o które prosił, ale była poparta długotrwałym przekonaniem o świętości tego papieża i osobistym przywiązaniem, jakim darzył go przez wiele lat.

- Nabożeństwo św. Josemaria jest ściśle związane z Eucharystią, zarówno poprzez promowanie przez tego papieża Pierwszej Komunii Świętej dla dzieci, Założyciel Dzieła sam skorzystał jako jedno z pierwszych pokoleń z tego dobrodziejstwa, jak i poprzez zalecenie częstego przystępowania do Komunii Świętej. Jest to aspekt pobożności Założyciela Opus Dei, który jest stale widoczny w całym jego życiu.

- Nabożeństwo Założyciela Opus Dei do św. Piusa X, choć solidne i stałe, ma pewne aspekty, które ewoluowały

w ciągu jego życia. W pierwszej fazie podziw dla Piusa X był częścią powszechnego nabożeństwa do tego "papieża Eucharystii", które istniało w Kościele. W tym czasie rozważano również inne aspekty życia tego papieża, ale uważano je za drugorzędne: na przykład heroiczną jego cnotę, jego troskę jako pasterza, katechety, obrońcy praw Kościoła i wiary. To właśnie w tym kontekście został mianowany orędownikiem Opus Dei w sprawach relacji Prałatury ze Stolicą Apostolską. Cechy te nie zanikły wraz z upływem czasu.

- W drugiej fazie jego życia, po Soborze Watykańskim II, oprócz elementów, które pozostały, dojrzewa pobożność, która nie jest już związana tylko z Opus Dei, ale także z życiem Kościoła i ówczesnego papieża Pawła VI. W tych latach założyciel Dzieła otrzymał wiele relikwii świętego, niektóre z nich

rozdał, a także szerzył kult Piusa X poprzez przedruk jego pism, katechizmu i obrazków z wizerunkiem świętego. W tym czasie, dzięki otrzymanym relikwiom i wiadomościom przekazanym mu przez krewnych, poznał niektóre z bardziej intymnych aspektów życia papieża, a także przedstawił działania podjęte przez tego papieża jako inspirujący przykład, dzięki któremu Kościół mógł przezwyciężyć kryzys, jaki wówczas przeżywał. Ten ostatni aspekt jest bardzo tradycyjnym przejawem naśladowania świętych, co jest bardzo powszechne w życiu Kościoła i co przyniosło obfite owoce w całej jego historii.

GALERIA ZDJĘĆ ŚWIĘTEGO PIUSA X

Św. Pius X zasiadał na Stolicy Piotrowej od 9 sierpnia 1903 r. do 20 sierpnia 1914 r.

Widok nawy głównej Krypty Papieży w 1949 r., po zakończeniu prac remontowych. W zachodniej części nawy głównej znajduje się ołtarz Chrystusa Króla, w którym umieszczono urnę z ciałem Piusa X w okresie od dni po jego beatyfikacji do grudnia 1951 roku. 17 lutego 1952 r. tę samą urnę umieszczono w ołtarzu kaplicy Ofiarowania Pańskiego, gdzie znajduje się do dziś. W miejscu, gdzie wcześniej znajdował się ołtarz Chrystusa Króla, obecnie znajduje się szklana ściana, która pozwala zobaczyć z krypty grób św. Piotra i arkę z paliuszem (źródło: archiwum fotograficzne Fábrica de San Pedro).

Kłęcznik, z którego korzystał Pius X. Obecnie znajduje się on w Rzymie, w oratorium Trójcy Świętej w siedzibie Opus Dei.

W dniach 10 i 11 marca 1945 r. ciało Piusa X zostało przeniesione do prawej niszy bocznej kaplicy

Ofiarowania Pańskiego. Po przybyciu do Rzymu w 1946 r. Św. Josemaria Escrivá właśnie w tym miejscu zastał doczesne szczątki Piusa X (źródło: archiwum fotograficzne Fábrica de San Pedro).

Na płycie nagrobnej widnieje po prostu imię "Pius Papa X", gdyż był on wówczas jedynie sługą Bożym. Władze Bazyliki umieściły w dolnej części ściany płytę nagrobną, która pierwotnie znajdowała się na grobie Piusa X w Grotach Watykańskich. Ciało papieża znajdowało się w tej niszy od 11 marca 1946 r. do 28 maja 1951 r., na kilka dni przed beatyfikacją. (źródło: archiwum fotograficzne Fabbrica di San Pietro).

Krzyż mosiężny (12x12 cm), który biskup De Bisogno, ekonom Bazyliki św. Piotra, umieścił na posadzce Bazyliki, aby zaznaczyć miejsce, w którym na niższym piętrze znajdował się grób papieża Piusa X.

[1] Tytuł oryginału artykułu: La devoción de San Josemaría Escrivá a San Pío X y su nominación como intercessor del Opus Dei (Nabożeństwo świętego Josemaríi Escrivá do świętego Piusa X i jego nominacja na orędownika Opus Dei).

[2] Por. Vittorio LANZANI, Le Grotte Vaticane, Roma, Elio de Rosa Ed., 2003, s. 49. Więcej szczegółów na temat stanu Cripta de los Papas, por. ID., Le Grotte Vaticane. Memorie storiche, devozioni, tombe dei papi, Roma - Città del Vaticano, Elio de Rosa Ed. - Fabbrica di San Pietro, 2010, s. 109ff.

[3] Należy zauważyć, że bł. Pius IX został pochowany w bazylice św. Wawrzyńca za Murami, a papież Leon XIII w bazylice św. Jana na Lateranie.

[4] Wszystkie dane podane w tej pierwszej części opracowania opierają się na Positio

przygotowanym dla sprawy kanonizacji tego papieża. Jesteśmy wdzięczni Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, a w szczególności kardynałowi Angelo Amato S.D.B., sekretarzowi i podsekretarzowi oraz pracownikom archiwów tej watykańskiej dykasterii.

Chcielibyśmy również podziękować delegatowi Fabbrica di San Pietro, Mons. Vittorio Lanzani, dyrektorowi archiwum tejże Fabbrica, Dr. Pietro Zander, oraz wszystkim osobom pracującym w Fabbrica za współpracę, która umożliwiła nam przeprowadzenie tego badania.

Wreszcie, jesteśmy wdzięczni kapitule Świętego Piotra, w osobie Mons. D. de Rezzy, za udostępnienie pomieszczeń do badań w archiwum kapituły.

^[5] Por. S. Rituum Congregatio, E.mo ac R.mo Domino Carolo Card. Salotti Praefecto S.R.C., Relatore, Romana Beatificationis et Canonizationis

Servi Dei Pii Papae X. Positio super introductione Causae, Romae, Typis Poliglottis Vaticanis, 1942, s. 163-172. Świadectwo kardynała Rafaela Merry del Val jest zebrane w Summarium, s. 982. Krzyż ma wymiary 12x12 cm i grubość 3 cm; do dziś wskazuje pierwsze miejsce, jakie zajmowało ciało św. Piusa X w Grotach Watykańskich.

[6] Por. Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii X, Summarium super dubio. An sit signanda Commissio Introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur. Litterae Postulatoriae, Rzym, 1939, s. 302-304. Sprawa została opracowana w czterech procesach informacyjnych: Rzym, Wenecja, Mantua i Treviso, które zostały przedstawione Świętej Kongregacji Obrzędów 8 lipca 1931 roku.

[7] W listach i orędziach zebranych w procesie znajduje się odniesienie do

kilku innych inicjatyw duszpasterskich Piusa X. Odnosnie do duchowieństwa: reforma brewiarza, formacja kapłanów, reforma dyscypliny duchowieństwa i promocja świętości kapłańskiej, Kodeks Prawa Kanonicznego. W odniesieniu do wiary: Katechizm doktryny chrześcijańskiej, do którego zwykle dodaje się działania papieża w szerzeniu doktryny katolickiej, jego obronę wiary przed modernizmem. W odniesieniu do sytuacji Kościoła w świecie: jego obrona praw Kościoła w stosunku do państwa (Portugalia, Francja, Meksyk), a w obliczu zagrożeń ze strony ówczesnego liberalizmu, jego nieustanne poszukiwanie pokoju, jego wysiłki na rzecz szerzenia Królestwa Chrystusowego wśród narodów i jednostek, jego zaangażowanie w Akcję Katolicką, m.in. Trzecia grupa tematów nie jest tak wyraźna i istnieje kilka świadectw i listów, które nie odnoszą

się do żadnego z tematów tej grupy. Ponadto miejsce przeznaczone na tego typu kwestie jest zawsze znacznie ograniczone [...].

[8] Zob. listy kardynała Eugenio Tosi, arcybiskupa Mediolanu (5 listopada 1923), kardynała Michaela Loghe, arcybiskupa Armagh (21 października 1924), kardynała Louisa-Josepha Luçona, arcybiskupa Rheims (15 sierpnia 1923) i arcybiskupa Raymonda M. Rouleau, o.p. (27 października 1927), w *Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii X, Summarium super dubio. Rouleau, o.p. (27 października 1927), in Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii X, Summarium super dubio. An sit signanda commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur. Litterae postulatoriae*, Rzym, 1939, s. 6-11, 14 i 144f.

[9] Tak było w przypadku episkopatu szwajcarskiego (list z 2 sierpnia 1924 r.), por. tamże, s. 36f; episkopatu nowej republiki Czechosłowacji (list z 25 stycznia 1924 r.), por. tamże, s. 39; biskupi Australii opierają swoją prośbę na trzech przesłankach: 1. osobistej świętości Piusa X; 2. jego miłości do Eucharystii, zaleceniu częstej Komunii św. i przyśpieszeniu Pierwszej Komunii św. dla dzieci; 3. jego ojcowskim zainteresowaniu formacją i uświęceniem duchowieństwa, por. tamże, s. 49-54 (list nosi datę 17 marca 1925 r.). Kardynał Francis Bourne, arcybiskup Westminsteru, krótko wspomina o modernizmie, a więcej miejsca poświęca częstej Komunii i Komunii dzieci. Por. tamże, s. 13.

[10] Po 1959 r. diecezję przemianowano na Calahorra y La Calzada-Logroño.

^[11] Por. Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii X, Summarium super dubio. An sit signanda commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur. Litterae postulatoariae, Rzym 1939, s. 11. Na pierwszym miejscu wymienia się Henrique Reig y Casanova, kardynała arcybiskupa Toledo. Seminarium w Mantui również nazwało Piusa X "Papieżem Eucharystii" w wysłanym przez niego liście postulacyjnym, por. tamże, s. 86.

^[12] Por. Ibid., p. 35.

^[13] W 1959 r. ta galicyjska diecezja zmieniła nazwę na Tuy-Vigo.

^[14] Por. LANZANI, Le Grotte Vaticane. Memorie, s. 92-94 i 100-101. "W Grotach Watykańskich prace postępują powoli ze względu na utrzymujące się trudności z zaopatrzeniem w materiały i transportem; nie udało się jeszcze

otworzyć dla zwiedzających nawet tej części, w której znajdowały się groby ostatnich zmarłych papieży [...]. W odpowiedzi na nieustanne prośby wiernych, którzy pragnęli bić pokłony przed grobem Piusa X, Promotor Wiary uzyskał od Ojca Świętego niezbędne pozwolenie na tymczasowe umieszczenie ciała Sługi Bożego w niszy w Bazylice, na prawej ścianie kaplicy Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny. To miejsce jest szczególnie odpowiednie, ponieważ znajduje się w pobliżu pomnika Piusa X": L'Attività della Santa Sede. Dal 15 dicembre 1944 al 15 dicembre 1945, Città del Vaticano, Tipografia Poliglotta Vaticana, s. 168, por. także L'Osservatore Romano, 11 marca 1945, s. 2. Zwracamy uwagę, że ciało Piusa X zostało ekshumowane w maju 1944 r. w celu uznania kanonicznego, a w lipcu tego samego roku złożone w niszy obok Filaru Longinusa w Grotach Watykańskich [...].

[15] Por. L'Osservatore Romano, 20 sierpnia 1939 r., s. 1 i 3; Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii X, Summarium super dubio. An sit signanda commissio introductionis Causae in casu et ad effectum de quo agitur. Litterae postulatoriae, Rzym, 1939, s. 112f-112n.

[16] Por. L'Osservatore Romano, 21 i 22 sierpnia 1939, s. 2. Na stronie 3 gazety wyjaśniono rozmieszczenie grobów Piusa X, Benedykta XV i kardynała Merry del Val, w atmosferze półmroku i nieco ciasno ze względu na wysokość, która w tamtych latach była raczej niewielka. Na temat złotego krzyża wmurowanego w posadzkę zob. tamże, 20 VIII 1939, s. 3.

[17] Sacra Rituum Congregatio, E.mo ac R.mo Domino Clemente Card. Micara Præfecto S. R. C., Relatore, Romana Beatificationis et

Canonizationis Servi Dei Pii Papae X.
Positio super virtutibus, Typis
Polyglottis Vaticanis 1949, s. 154.
Więcej informacji na temat tej
pielgrzymki zob. tamże, s. 153;
L'Osservatore Romano, 1 września
1948, s. 2.

[18] Por. L'Osservatore Romano, 2
września 1948 r., s. 1.

[19] Por. L'Osservatore Romano, 4-5
września 1950, s. 1ff; 12-13 lutego
1951, s. 1; 5-6 marca 1951, s. 1ff; 3
czerwca 1951, s. 1ff; 4-5 czerwca
1951, s. 1-3.

[20] Por. L'Osservatore Romano, 3
czerwca 1951 r., s. 3; 4 i 5 czerwca
1951 r., s. 1 i nast. Przemówienie
Piusa XII podczas beatyfikacji Piusa
X odzwierciedla i potwierdza
dogłębne badania przeprowadzone
podczas procesu beatyfikacyjnego.
Jak wiadomo, Pius XII zamierzał go
beatyfikować w 1950 r., ale ze
względu na pewne wątpliwości

dotyczące heroiczności cnót, które pojawiły się w fazie studium procesu, papież zlecił Kongregacji Obrzędów przeprowadzenie szczegółowego badania niektórych kwestii związanych ze sposobem podejścia do tematów związanych z modernizmem. Rezultat tych badań, przeprowadzonych przez o. F. Antonellego, franciszkanina i Relatora Generalnego, zawarty jest w dokumencie *Sacrorum Rituum Congregatio Sectio Historica n. 77, Romana Beatificationis et canonizationis Servi Dei Pii Papae X. Disquisitio circa quasdam obiectiones modum agendi Servi Dei respicientes in modernismi debellatione una cum Summario additionale ex officio compilato, Typis Polyglottis Vaticanis, 1950*, który przekonał Piusa XII o możliwości przeprowadzenia beatyfikacji.

^[21] Por. Np. L'Osservatore Romano, 6 czerwca 1951 r., s. 1; 21 sierpnia 1951 r., s. 1; 17 lutego 1952 r., wśród innych numerów z tych samych dni, które zawierają materiał fotograficzny i relacje o tłumach wiernych.

^[22] Por. *Compendium vitae virtutum et miraculorum necnon actorum in Causa canonizationis beati Pii Papae X, Confessoris, Typis Polyglottis Vaticanis*, 1954, s. 12.

^[23] Por. L'Osservatore Romano, 1 czerwca 1954, s. 1.

^[24] Szczegóły zob. Andrés VÁZQUEZ DE PRADA, *El Fundador del Opus Dei*, Madrid, Rialp, 1997-2003, t. I, s. 38-39 oraz "Boletín Eclesiástico Oficial del Obispado de Barbastro", rok LV, nr 18, 24 listopada 1908, który zawiera okólniki z poprzedniego roku, ogłoszenia o konkursach, wynikach, nagrodach itp.

[25] Cytat z najważniejszej biografii św. Josemaríi pomaga wyjaśnić ówczesne okoliczności: "W Hiszpanii dzieci zazwyczaj nie przystępowały do Pierwszej Komunii Świętej przed ukończeniem dwunastego lub trzynastego roku życia, co jest zwyczajem stosowanym również w wielu innych krajach. Na mocy dekretu św. Piusa X z 1910 r. wiek ten został obniżony do momentu, gdy dzieci osiągną zdolność posługiwania się rozumem, czyli około siódmego roku życia. Data tego postanowienia zbiegła się z przygotowaniami do Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego, który miał się odbyć w Madrycie w czerwcu 1911 roku. Z tego powodu we wszystkich parafiach Hiszpanii prowadzono intensywną pracę katechetyczną z myślą o tym, aby jak najwięcej dzieci mogło przyjąć Świętą Eucharystię", VÁZQUEZ DE PRADA, El Fundador, t. 1, s. 50.

[26] "Gdyby ludzie usłyszeli Jego [Chrystusa] głos i poznali Go, świat odzyskałby utraconą równowagę, a ci, którzy dziś są elementami zakłócającymi, powróciliby do dawnego porządku. To jest nasze dzieło: odnowić wszystko w Chrystusie, urzeczywistnić to święte hasło świętego papieża: *Instaurare omnia in Christo*. Taki jest cel Dzieła", Notatki z medytacji Josemaríi Escrivá, 16 maja 1937, Wzrastanie wewnętrzne, Archiwum Generalne Prałatury (AGP), Biblioteka, P12, s. 77.

[27] Josemaría ESCRIVÁ, *Apuntes íntimos*, n. 1430, cit. in *Positio super virtutibus Servi Dei Iosephmariae Escrivá de Balaguer. Biographia Documentata*, s. 515. Według świadectwa Mons. Pedro Casciaro, który towarzyszył mu w tej podróży, św. Josemaría celebrował w drugim ołtarzu bocznym po prawej stronie

nawy, bardzo blisko wejścia do krypty, por. Ibid.

[28] Zeznania Francisco Ponza
Piedrafiti, AGP, seria A.5, 238-3-5.

[29] Dziennik Kolegium Rzymskiego
Świętego Krzyża, 22 lipca 1951 r., 13
listopada 1951 r. i 15 maja 1953 r.,
AGP, seria M.2.2-427, m.in.

[30] Dziennik Kolegium Rzymskiego
Świętego Krzyża, 25 stycznia 1952 r.,
AGP, seria M.2.2-427.

[31] Dziennik Kolegium Rzymskiego
Świętego Krzyża, 30 października i
16 listopada 1953 r., AGP, seria M.
2.2-427.

[32] W gazetach, z którymi się
zapoznaliśmy, nie ma informacji,
gdzie znajdowało się ciało Piusa X,
tzn. czy w niszy (przed beatyfikacją),
czy w ołtarzu kaplicy Ofiarowania
(po 17 lutego 1952 r.), por.

L'Osservatore Romano, 17 lutego 1952 r., s. 1 i 18-19 lutego 1952 r., s. 1.

[33] "Ojciec bardzo się cieszy z odprawienie swojej pierwszej Mszy "apud S. Petrum" u św. Piotra", Dziennik Villa Tevere, 21 listopada 1947, AGP, seria M.2.2-436-10; w tych samych słowach, ale również odnosząc się do celebracji przed wyjazdem z Rzymu, Dziennik Villa Tevere, 22 maja 1948, AGP, seria M. 2.2-436-13.

[34] "Rano ojciec i don Alvaro poszli modlić się do Bazyliki św. Piotra, podczas gdy Salvador i Ignacy modlili się w oratorium. Don Alvaro celebrował tam przy ołtarzu Piusa X, a Ojciec wrócił i celebrował w domu", Dziennik z Piazza della Città Leonina, 31 sierpnia 1946, AGP, seria M.2.2. Zwracamy uwagę, że w tym dniu ciało Piusa X nie leżało w ołtarzu, ale w otwartej niszy w prawej ścianie kaplicy Ofiarowania.

Oznacza to, że osoba, która pisała Dziennik, wydaje się zwyczajowo używać jako odniesienia do tego ołtarza grobu papieża, znajdującego się wówczas w pobliżu, ale nie przy ołtarzu.

[35] — "Istnieją niemal niezliczone szczegóły dotyczące miłości naszego Ojca do Papieża, kimkolwiek byłby Wikariusz Chrystusa na ziemi. Wybiorę kilka. Przykładem mogą być liczne "ucieczki" Ojca do Bazyliki Św. Piotra, aby nawiedzić kaplicę Najświętszego Sakramentu, a potem się pomodlić. I aby modlić się przy grobie Piusa X, zanim został kanonizowany, powierzając mu synowskie relacje Dzieła ze Stolicą Apostolską", Świadectwo Lourdes Toranzo, AGP, seria A.5, 246-1-1.

[36] — W dzienniku zapisano, że św. Josemaria wracał z księdzem Alvaro del Portillo na Viale Bruno Buozzi, po załatwieniu formalności, ale "przed

powrotem do domu przeszli przez Plac św. Piotra, gdzie Ojciec, zgodnie ze swoim zwyczajem - który w tych dniach się nasila - odmówił Credo", Dziennik Kolegium Rzymskiego Świętego Krzyża, 12 lutego 1953, AGP, seria M.2.2, 427-16.

[37] Dziennik Kolegium Rzymskiego Świętego Krzyża, 27 lutego 1953, AGP, seria M.2.2, 427-16.

[38] Dziennik Kolegium Rzymskiego Świętego Krzyża, 17 kwietnia 1953, AGP, seria M.2.2, 427-16.

[39] Szczegółowe omówienie tych trudności oraz lepsze zrozumienie ogólnego kontekstu tych lat można znaleźć w VÁZQUEZ DE PRADA, El Fundador, t. III, s. 179-246.

[40] Por. Dziennik Kolegium Rzymskiego Świętego Krzyża, 29 maja 1954 r. AGP, seria M.22, 427; por. L'Osservatore Romano, 1 czerwca 1954 r., s. 1; List do Don

Fernando Maycasa, Rzym, 31 maja 1954 r., AGP, seria M.1.1, 1537-B15; List do Fernando Inciarte, Rzym, 31 maja 1954 r., AGP, seria M.1.1, 1537-B15.

[41] "W tych dniach Rzym został całkowicie najechany przez cudzoziemców z okazji kanonizacji Piusa X. W przeddzień kanonizacji Ojciec przypomniał nam, że jest naszym patronem, patronem relacji Dzieła ze Stolicą Apostolską", List Antonia Linaresa Gonzáleza do Don Fernanda Maycasa, Rzym, 31 maja 1954, AGP, seria M.1.1, 1537-B15; w tym czasie założyciel Opus Dei nie sprecyzował jeszcze różnicy między patronami a orędownikami.

[42] "Wiem, że na początku, kiedy w Rzymie była ich mała garstka, Ojciec lubił zabierać ich osobiście do Bazyliki św. Piotra i tam odbywać tę drogę, którą odbywaliśmy tak wiele razy; nawiedzenie Najświętszego

Sakramentu, Credo przy Konfesji - przy grobie Apostoła Piotra, Zdrowaś Maryjo i Ojcie Nasz przy grobie św. Piusa X", Świadectwo Cipriano Rodrígueza Santamaríi, AGP, seria A. 5, 1465-1-10; Zeznanie Rafaela Horacio Télleza, AGP, seria A.5, 348-3-4.

[43] "Opowiem wam o wydarzeniu, którego byłam świadkiem, związanym z jego nabożeństwem do św. Piusa X. Pewnego dnia wiosną 1962 roku, po powrocie z targu, Elena Vázquez i ja słuchałyśmy Mszy Świętej u Świętego Piotra,, przy ołtarzu Świętego Piusa X, którego ciało jest widoczne w urnie pod ołtarzem; wszedł Ojciec z Don Javierem Echevarrią. Długo się modlił, był pochłonięty modlitwą. Często mówił nam o swoim nabożeństwie do św. Piusa X i kazał nam zwracać się do niego o wstawiennictwo", Świadectwo

Purificación González, AGP, seria A.5, 2171-1.

[44] "3 września [1960] wróciliśmy do Londynu i spotkaliśmy się z Ojcem, aby uczcić święto św. Piusa X. Ojciec poprosił nas o modlitwę w specjalnej intencji za pośrednictwem tego świętego papieża, naszego orędownika", Świadectwo José María de Torre Callejas, AGP, seria A.5, 245-3-3.

[45] Zeznanie Jaime Planella Fonrodony, AGP, seria A.5, 238-2-6.

[46] Dziennik Dzieła, 15 marca 1957, AGP, seria M.2.2, 1059-7.

[47] Dziennik Dzieła, 12 stycznia 1957 r., AGP, seria M.2.2, 1059-7.

[48] Por. VÁZQUEZ DE PRADA, El Fundador, t. III, s. 306-307.

[49] Dziennik Dzieła, 22 stycznia 1957, AGP, seria M.2.2, 1059-7. Jak już

powiedzieliśmy, w tamtych czasach nie nazywano jeszcze orędowników tym mianem; wszyscy byli uważani za patronów. Dopiero później św. Josemaría Escrivá wyjaśnił różnicę między patronami a orędownikami.

[50] Okres od 1946 do 1965 roku był czasem licznych starań proceduralnych formalności Założycielem Opus Dei wobec Stolicy Apostolskiej, najpierw w celu uzyskania aprobaty papieskiej, a później w celu stworzenia ram prawnych odpowiadających rzeczywistości Opus Dei. Bardziej szczegółowe studium różnych etapów i podjętych kroków, zob. Amadeo de FUENMAYOR - José Luis ILLANES - Valentín GÓMEZ IGLESIAS, *El itinerario jurídico del Opus Dei. Historia y defensa de un carisma*, Pamplona, Eunsa, 1989, s. 145-361.

[51] Julián HERRANZ CASADO, En las afueras de Jericó. Recuerdos de los años con san Josemaría y Juan Pablo II, Madrid, Rialp, 2007, s. 192. Aby lepiej zrozumieć okoliczności i rozwój sytuacji, zob. tamże, s. 189-201 i 225-242.

[52] "3 września 1969 r., w uroczystość św. Piusa X, o godzinie ósmej rano ojciec wezwał Marlies i mnie, abyśmy poszli do jadalni w Villa Vecchia. Powiedział nam, że chciałby, aby tego dnia uroczystość św. Piusa X była bardziej obchodzona, abyśmy otrzymali błogosławieństwo Najświętszym Sakramentem i abyśmy się szczególnie modlili, wzywając pomocy tego świętego orędownika. Potem dodał, że powinniśmy ostrzec Administrację, żeby podczas posiłku doszło do jakiegoś nadzwyczajnego wydarzenia", Zeznanie Mercedes Morado García, AGP, seria A.5, 159-1-3.

[53] "Wspólny mianownik był jednak ten sam: modlitwa w specjalnej intencji; wiele modlitw do św. Piusa X; bycie wszystkim zjednoczonym cor unum et anima una", Dziennik Rady Generalnej Opus Dei, 1-15 września 1969, AGP, seria M.1.2, 430-17. Na początku lat siedemdziesiątych XX w. Dziennik Rady Generalnej Opus Dei odnotowuje wizytę kilku członków Dzieła u grobu św. Piusa X w dniu 3 września, aby modlić się do niego w intencji św. Josemaríi.

[54] Są to dwoje bratanków, bratanka Piusa X, Mons. Giovanniego Battisty Parolina.

[55] Notatki z rozmowy z Mons. Joaquínem Alonso w Rzymie, 26 lipca 2011 r.

[56] Zeznanie Antonio Mirallesa Garcíi, AGP, seria A.5, 326-3-3. Klęcznik ten był również używany przez Jana Pawła I na kilka dni przed jego

wyborem na papieża. Kardynał Karol Wojtyła, zanim przystąpił do konklawe, na którym został wybrany, był również w oratorium na Viale Bruno Buozzi, ale kiedy zaproponowano mu, aby tam uklęknął, wołał tylko ucałować relikwię św. Piusa X: Świadectwo Amelii Díaz Guardamino Echevarría, AGP, seria A.5, 2236-2-4: por. HERRANZ CASADO, En las afueras de Jericó, s. 265 i 278.

^[57] Zeznania Pablo Bofill de Quadras, AGP, seria A.5, 198-3-1.

^[58] Notatki z rozmowy ze świętym Josemarią, 20 listopada 1974, Kronika, grudzień 1974, s. 32, AGP, Biblioteka, P01. Notatki z rozmowy ze świętym Josemarią, 20 listopada 1974, Kronika, grudzień 1974, s. 32, AGP, Biblioteka, P01.

^[59] Notatki z rozmowy z Mons. Joaquínem Alonso w Rzymie, 26 lipca 2011 r.

^[60] Zeznania Petera Haverty'ego, AGP, seria A.5, 219-1-1; Wenera H. Schmidta, AGP, seria A.5, 2199-3-10; Vicente Villanueva Ochoa, AGP, seria A.5, 334-2-5; Manuela Ordeiga Corsiniego, AGP, seria A.5, 233-3-1; José Gabriela de la Rica Olave, AGP, seria A.5, 345-3-2; Ernst Burkhart, AGP, seria A.5, 199-3-7; Andrés Rueda Salaberry, AGP, seria A.5, 243-1-3; Javier González Murgoitioabeña, AGP, seria A.5, 348-3-3; José Rodríguez Iturbe, AGP, seria A.5, 241-3-1, między innymi.

^[61] "Ostatnio czytałem dokumenty tego świętego papieża.... Szczególnie go kocham i myślę, że on, z nieba, bardzo pomaga Opus Dei. Wygląda na to, że jest szczęśliwy, ponieważ w ciągu ostatniego roku oddał w moje ręce wiele swoich relikwii". Josemaríi z księżmi w Enxomil (Portugalia), 31 października 1972 r., "Dwa miesiące katechez", 1972, t. I, s. 258, AGP, Biblioteca, P04.

[62] Zeznanie Maríi Eugenie Amado, AGP, seria A.5, 329-3-6.

[63] Noticias, 1972, p. 774, e 1973, p. 38, AGP, Biblioteca, P02; Zeznanie Alejandro Cantero Fariña, AGP, serie A.5, 202-2-9.

[64] Zeznania Manuela Garcíi Rodrígueza, AGP, seria A.5, 214-3-7; Ismaela Sáncheza Belli, AGP, seria A.5, 244-1-2; Manuela Cabello, AGP, seria A.5, 320-2-2; Rolfa Weinganda, AGP, seria A.5, 345-1-18.

[65] Zeznania Petera Haverty'ego, AGP, seria A.5, 219-1-1; Pedra Martíneza, AGP, seria A.5, 331-32; José Rodrígueza, AGP, seria A.5, 241-3-1.

[66] List z 14 lutego 1974 r., nn. 25 i 26, AGP serie A.3, leg. 95, karp. 2, eksp. 4.

[67] Notatki z rozmowy ze św. Josemarią, 20 listopada 1974, Kronika, grudzień 1974, s. 32, AGP, Biblioteca, P01.

^[68] AGP, Positio super vita et virtutibus Servi Dei Iosephmariae Escrivá de Balaguer y Albás. Biographia documentata, s. 1387; por. także Zeznania Don Álvaro del Portillo w Summarium, s. 1657 i 1993, wśród innych wypowiedzi świadków przesłuchanych w procesach w Rzymie i Madrycie.

pdf | dokument generowany
automatycznie z [https://
dev.opusdei.org/pl-pl/article/
oredownicy-3-sw-pius-x/](https://dev.opusdei.org/pl-pl/article/oredownicy-3-sw-pius-x/) (08-08-2025)